

Posudok na dizertačnú prácu

Autorka: Mgr. Lucie Háková

Dizertačná práca: **Zločin a trest v televizním zpravodajství**

Pracovisko: Institut sociologických studií, Fakulta sociálních věd UK Praha

Téma predkladanej dizertačnej práce, ako aj spôsob jej spracovania možno pokladať za veľmi aktuálny a prínosný, tak z hľadiska kriminologických, ako aj mediálnych štúdií. Zvolená optika práce sa opiera o aktuálnu silnú pozíciu médií pri formovaní obsahov verejných diskurzov. Ponúka pohľad na to, akým spôsobom je v médiách téma kriminality prezentovaná a spolupodieľa sa tak na formovaní obsahov a orientácií názorov a postojov ľudí k nej. Ako dokladujú zahraničné výskumy, verejná mienka o kriminalite má v súčasnej spoločnosti silnejšiu pozíciu pri vnímaní rizika a pocitov bezpečia občanov, pričom sa často rozchádza s reálnou skúsenosťou a reálnymi mierami kriminality. Skúmanie mediálneho obrazu kriminality je preto významnou výskumnou témou – nielen z odborného kriminologického hľadiska, ale najmä pre reálne sociálne a trestno-právne konzekvencie, ktoré z jej mediálneho konštruovania môžu vyplývať (a na ktoré môže takto zameraný výskum poukázať).

Mala som možnosť posudzovať autorkinu dizertačnú prácu aj pri internej obhajobe, a preto sa budem vyjadrovať tak k samotnej práci, ako aj k posunom, ktoré autorka na základe posudkov z internej obhajoby pre definitívnu podobu práce vykonala.

Cieľ práce – preskúmať procesy identifikácie s kriminalitou súvisiacich ohrození a aktuálnych rizík v mediálnom diskurze a ich interpretácia verejnosťou (s.13) možno pokladať za veľmi vhodnú analytickú optiku, vzhľadom na (v národných podmienkach) nepočtetnosť takto orientovaných analytických prác, ktoré by odkryli formatívny rozmer vnímania kriminality v mediálnom prostredí súčasnej spoločnosti. Zároveň možno konštatovať, že sa jej touto formuláciou v aktualizovanej verzii práce podarilo lepšie vystihnúť zameranie dizertácie a skĺbiť tri diferencované pohľady na pôsobenie mediálneho diskurzu, ktoré sú jej obsahom.

Konceptuálnym východiskom práce je interpretácia súčasnej spoločnosti ako rizikovej a vnímanie rizika ako skutočnosti, ktorá síce nenastala, ale stáva sa, na základe jej reflektovania, aktivizujúcim impulzom ku konaniu. Je to veľmi vhodný koncept pre médiami prezentovaný a konštruovaný obraz kriminality (ako rizika našej každodennosti). Zároveň odkazuje k aktivačnému potenciálu, vyplývajúceho z pocitov ohrozenia, ktoré posúvajú tému kriminality a jej kontroly do stredu spoločenského (a politického) záujmu. Autorka poukazuje na význam mediálneho zobrazovania pre vnímanie rizika a špecifikuje (najmä na základe zahraničných výskumov) charakteristiku prezentácie kriminality v médiách, vrátane žurnalistických kritérií výberu správ, ktoré osvetľujú pozadie spôsobu prezentácie kriminality v médiách a sú aj vhodným východiskom pre viaceré hypotézy vlastného výskumu. Tým zároveň preukázala primeranú znalosť tak konceptuálnych východísk, ako aj výskumov (najmä zahraničných) mediálnej reprezentácie kriminality a jej trestania. Zároveň dopracovala niektoré časti kriminologických prístupov, dotýkajúcich sa vplyvu mediálnej reprezentácie kriminality na publikum, najmä prístupy sociálneho konštruktivismu. Upozornila tu aj na posun od informačno-spravodajskej podoby prezentácie kriminality k novým podobám mediálnych obsahov, ktoré stierajú hranice medzi realitou a fikciou a hypertrofujú zábavnú funkciu nad informačnou.

Kľúčovou časťou práce je ale vlastná analýza mediálnej konštrukcie kriminálneho rizika v podmienkach Českej republiky. Autorka tu použila tri odlišné analytické prístupy. Ako

východisko použila klasickú kvantitatívnu obsahovú analýzu televízneho kriminálneho spravodajstva, ktorá jej umožnila základnú deskripciu tematického obsahu televízneho spravodajstva a mediálnej konštrukcie kriminálneho rizika, za porovnania špecifik verejnoprávnej a súkromných televízií. Táto bola doplnená kvalitatívnou obsahovou analýzou, zameranou na špecifický prípad, konkrétne mediálnu reprezentáciu probácie ako osobitnej trestnej sankcie. Tretím zdrojom bola sonda do diváckej percepcie mediálnych obsahov s kriminálnou tematikou (vrátane názorov na trestanie), prostredníctvom fokusových skupín.

Práca tak spája viaceré analytické postupy, dokresľujúce mediálne zobrazovanie kriminality, čo možno na jednej strane oceniť, ale na druhej strane táto šírka záberu komplikovala jasnú formuláciu hlavných výskumných otázok. Autorka to napokon vyriešila zvýraznením dominancie hlavnej empirickej analýzy, ktorou bola kvantitatívna obsahová analýza televízneho kriminálneho spravodajstva, doplnená kvalitatívnou obsahovou analýzou mediálnej reprezentácie konkrétneho príkladu (téma probácie, ktorá tak rozšírila mediálnu prezentáciu aj do oblasti trestania kriminality) a sondy do diváckej recepcie mediálnych obsahov s kriminálnou tematikou. Lepšie prepojenie sa jej v aktualizovanej verzii podarilo rámcovaním všetkých uvedených postupov ako prípadov mediálne konštruovaného kriminálneho rizika.

Napriek uvedenej tematickej rôznorodosti treba pozitívne hodnotiť, že s každou z poznávacích stratégií autorka pracuje primerane, tak z hľadiska obsahového, ako aj metodologického a je si vedomá aj ich poznávacích limitov. Autorka preukázala znalosť tak kvantitatívnych, ako aj kvalitatívnych prístupov a primeranú schopnosť ich interpretácie. Najmä postup obsahovej analýzy mediálnej reprezentácie, tak v kvantitatívnej ako aj kvalitatívnej výskumnej stratégii, prináša viaceré inšpirácie pre metodologické zvládnutie empirického výskumu takéhoto zamerania.

Osobitne treba oceniť ťažiskovú obsahovú analýzu televízneho kriminálneho spravodajstva, ktorá bola svojím rozsahom náročná na spracovanie a poskytuje relatívne komplexný pohľad na obsah televízneho spravodajstva, hoci prirodzene musela pracovať s určitou redukciou. Treba ale pozitívne hodnotiť, že ide o argumentovanú cieleňú redukciu na vybrané druhy televízneho spravodajstva, za uvedomovania si interpretačných limitov svojho postupu. Pozitívom je aj sledovanie dlhších časových úsekov, aby sa vyhla náhodnému skresleniu výsledkov. Prínosom je deskripcia charakteristík kriminálnych správ (druhy kriminality, konkrétne trestné činy, aktéri správ a tresty) a najmä porovnanie špecifik verejnoprávnej a komerčných televízií (rozdiely v mediálnej reprezentácii kriminality). Výsledky preukázali očakávané odlišnosti mediálnej prezentácie kriminality od reálnych štatistických dát zistenej kriminality a odlišnosť konštrukcie rizík vo verejno-právnom a komerčnom spravodajstve. Táto časť má aj podobu samostaného výskumu s výskumnými hypotézami a štatistickým overovaním rozdielov a umožňuje vyššiu mieru zovšeobecnenia ako ostatné dve výskumné sondy.

Výsledné vyznenie práce je do istej miery deskriptívne, čo je dané šírkou predmetne odlišných výskumných postupov: na jednej strane kvantitatívnej obsahovej analýze mediálnych obsahov spravodajstva a na druhej strane dvoch kvalitatívnych sond - kvalitatívna obsahová analýza mediálnej prezentácie vybranej sankcie (probácia) a diváckej percepcia mediálnych obsahov a vzťahu k trestaniu (prostredníctvom fokusových skupín). Treba ale zároveň oceniť inšpiratívne výskumné využitie alternatívnych postupov a ich dobré zvládnutie. Autorka popisuje spôsob a postup výberu analyzovaných dát, spôsob ich spracovania a postup analýzy. Predovšetkým pri realizovaných obsahových analýzach pracovala s úctyhodným rozsahom mediálnych dokumentov, ktoré dokázala zmysluplne spracovať a interpretovať.

K práci nemám zásadné pripomienky, skôr inšpiruje k otázkam, ktoré by mohli byť diskutované pri obhajobe:

1. Závery autorkinej obsahovej analýzy televízneho spravodajstva v kľúčových výskumných otázkach potvrdili obdobné výsledky so závermi zahraničných výskumov. Je ale možné uviesť aj zistené odlišnosti či špecifiká?
2. V práci autorka klasifikuje a charakterizuje základné kriminologické prístupy venované vplyvu médií na publikum – ktorý prístup by autorka zvýznamnila, na základe vlastných empirických výskumov, za relevantný referenčný rámec?
3. Aké inšpirácie pre predmetné zameranie výskumov v oblasti mediálnej reprezentácie kriminality a rizík s ňou spojených by autorka navrhovala?

Záver:

Prínosom predkladanej dizertačnej práce je jej predmetné zameranie, a to na mediálnu reprezentáciu a konštruovanie mediálneho obrazu kriminality a trestania, ktoré nie sú v národných podmienkach frekventované. Autorka sa tejto téme ale už dlhodobejšie intenzívne venuje a na práci to je aj vidno. Doktorandka využila pri analýze úlohy médií v procese definovania a reprezentovania kriminality a reflektovania spôsobov legitimizácie jej kontroly alternatívne prístupy, ktoré umožňujú diferencované zorné uhly pohľadu na problematiku mediálnej reprezentácie kriminality a trestania. Možno konštatovať korektný spôsob výberu zdrojov, postupu analýzy a aj interpretácie. Vo všetkých troch použitých analytických prístupov prináša inšpirácie pre ich výskumné aplikácie.

Prácu **odporúčam k obhajobe** a po jej úspešnom zvládnutí navrhujem udeliť Mgr. Lucii Hákovej vedecko-akademický titul „philosophiae doctor“ (“PhD.“).

V Bratislave, 31. 8. 2022

Prof. PhDr. Gabriela Lubelcová, CSc.
Katedra sociológie FFUK Bratislava